

Uvođenje globalnog konteksta u razvoj turističke strategije za Prizren

STRANA 2

Sve više žena poljoprivrednica uključenih u uzgoj lekovitih aromatičnih biljaka

STRANA 2

Pristup mogućnostima za poboljšanje života

STRANA 3

2018 DECEMBAR Bilten.

STVARANJE
NOVIH RADNIH
MESTA I TRŽIŠNE
MOGUĆNOSTI

Brzi snimak o 2018 godini!

Još jedna godina koja je prošla veoma brzo! Kako se približava kraj 2018 godine, osvrnimo se na to šta se desilo u prvoj godini implementacije PPSE-ove druge faze (novembar 2017-2021)

Naši podaci govore da je **795** ljudi imalo koristi od mogućnosti zapošljavanja. Od njih **44%** su žene, a preko **20%** dolazi iz manjinskih zajednica. Ova novo osnovana radna mesta u sektoru hrane i prirodnih sastojaka i turizma uključuju i sezonske poslove. Beneficije zapošljavanje za ovu godinu podrazumevaju koliko su novca zaradili ovi ljudi putem novih radnih mesta i procenjene su na iznos od **1.511.000 CHF**.

Oko **95** malih i srednjih preduzeća (MSP) ostvarilo je neto dodatni prihod od **745.000 CHF**. To znači dodatni profit koji je generisan za MSP koja su imala direktnu ili indirektnu korist od podrške PPSE-a kroz ciljane intervencije. Takođe, **234** farmi

je primilo direktnu podršku u projektima čiji je cilj bio povećanje osnovne proizvodnje.

Sektor hrane i prirodnih sastojaka usredsredio se na dalje unapređenje modela ugovaranja poljoprivrede, koji je implementiran u 6 novih regiona sa 9 partnera, radi povećanja primarne proizvodnje povrća i lekovitih i aromatičnih biljaka. Uvedene su i druge kritične promene: specijalizovani programi proizvodnje i program certifikacije sadnica za promociju izvoza, uz podržane izložbe i kroz učešća na sajmovima i organizaciji prodajnih misija. O tome pročitajte više na 3 i 4 stranici.

Aktivnosti sektora turizma za razvoj novih proizvoda i ciljanih strategija fokusirale su se na regione Prizrena i Prištine, dopunjavane aktivnostima koje teže unapređenju organizacije sektora na nacionalnom i lokalnom nivou. Takođe su se dalje

intenzivirale aktivnosti međunarodne promocije, kao što su putovanja upoznavanja i izleti za predstavnike štampe, posebno ciljajući azijsko tržište i priprema za izložbu na sajmovima. Pročitajte više na stranici 3.

Fond mogućnosti, kao sastavni deo oba sektora, podržao je projekte koji se odnose na koinvestiranje u cilju promovisanja rasta lanca vrednosti Fond za socialno uključivanje, novi mehanizam koji je uveden u fazi II, podržao je aktivnosti koje promovisu jednakost i uključivanje društveno isključenih zajednica i žena. Pročitajte više na stranici 2.

Ova slika je direktan rezultat angažovanja PPSE-a u aktivnostima sa potencijalom da se poveća i proširi. Ključne reči koje opisuju naš rad ove godine su "razvoj novih i poboljšanih proizvoda i usluga".

Vidimo se u 2019 godini!

VRHUNCI NAŠEG RADA

Uvođenje globalnog konteksta u razvoj turističke strategije za Prizren

Enes Toska iz Prizrena je novo obučeni gradski vodič u svom rodnom gradu, i on zna sve o kulturnoj raznolikosti, skrivenim mestima i gde se mogu pronaći lokalne poslastice, Enes je jedan od trinaest mladih ljudi iz Prizrena, Prištine i Đakovice koji su učestvovali u jedno – mesečnom programu obuke za gradske vodiče održane od strane Gears Up Solutions. Uz takve novo stečene veštine grupa će popuniti potrebe za ovom profesijom, što je jedna od ključnih veza u lancu razvoja turističkog sektora na Kosovu.

Paraglajding će uskoro biti ponuđen u Prizrenu kao proizvod. Dva člana Aerokluba Shkaba u Prizrenu pretvaraju svoju sportsku strast u aktivnosti generisanja prihoda. Trodelni sporazum između Aerokluba Shkabe, opštine Prizren i PPSE-a podržava razvoj i komercijalizaciju paraglajdinga kao turističkog proizvoda na tom području. Očekuje se da će stvoriti oko 7 novih radnih mesta za pilote i učiniti Prizren atraktivnijom destinacijom.

Vožnja kajakom spavanje u šatorima i biciklizam su ostali proizvodi koji se razvijaju u Prizrenu u partnerstvu sa Supercampers-om, a očekuje se da će na početku stvoriti najmanje pet radnih mesta.

Ovo su samo nekoliko primera saradnje između PPSE-a i opštine Prizren koja je započela ove godine sa ciljem da se razvije turistička strategija za grad koja doprinosi održivom razvoju turizma i povećanju zaposlenosti. U oktobru 2018 godine, oko 40 predstavnika hotela, kulturnih organizacija, muzeja, vodiča, ekstremnih sportova, zanatlija i drugih iz Prizrena se okupilo na radionici koju su pomogli turistički stručnjaci Swisscontact-a kako bi se otkrili i naznačili potencijali grada Prizrena za dalji razvoj turizma.

"Imaćemo plan razvoja turizma i rešenje za povećanje turističkih kapaciteta za povećanje dužine boravka turista i broja turista u našem gradu", rekao je gradonačelnik Prizrena Mitaher Haskuka.

Kosovski ne drveni šumski proizvodi sve bliže međunarodnim tržištima

■ Ulaganje u certifikate koji dokazuju standarde bezbednosti hrane za krajnje potrošače, dobre poljoprivredne prakse u uzgoju ne-drvenih šumskih proizvoda, kao i prikupljanje i priča o divlje uzgajanim biljkama se na kraju isplati. Tri Kosovska uzgajivača borovnice - Blue Pearls, Santefruit i BerriKode – su dobili Global GAP sertifikate, koji im omogućava da odmah izvoze svoje proizvode na evropska tržišta. "Ova sertifikacija je ključ koji otvara vrata za izvoz sveže borovnice", kaže Kujtim Lepaja iz udruženja Mjedra e Kosovës koja je omogućila proces sertifikacije u sarad-

nji sa PPSE-om. Sa druge strane, olakšavanje sastanaka između kompanija na Kosovu i Evropi je podjednako važno za ovaj sektor. U julu je PPSE organizovao prodajnu misiju u Švajcarskoj za kosovske proizvođače i prerađivače šumskog voća. Švajcarska kompanija Bio-Partner uzvratila je posetu u oktobru i postigla dogovor u principu sa Eurofruti. Eurofruti će snabdevati švajcarsku kompaniju divljim bobicama, dok će Bio-Partner pružiti tehničku podršku Eurofruti-u za proces sertifikacije Biosuisse-a, što je neophodno za izvoz na švajcarsko tržište.

SVE VIŠE ŽENA POLJOPRIVREDNICA UKLJUČENIH U UZGOJ LEKOVITIH AROMATICNIH BILJAKA

■ Sve više žena poljoprivrednica širom Kosova se okreće uzgoju lekovitih aromatičnih biljaka kao načina zarađivanja više prihoda. U regionu Prištine, 99 Lule širi mrežu žena uključenih u uzgoj LAB-a i povećava sortu žitarica. Biofruti u području Kačanika takođe radi sa rastućom mrežom žena poljoprivrednica i ima sigurne kupce za sve što prikuplja i obrađuje: Agroproduct u Istoku Pročitajte više o povećanju učešća žena u ovom sektoru.

Pristup mogućnostima za poboljšanje života

Socialna inkluzija podrazumeva pružanje mogućnosti pristupa ranjivim i marginalizovanim grupama ka zaposlenju i alatima, kako bi ispunili svoje težnje da poboljšaju uslove života, radeći na dostojanstven način. Strateška socijalna inkluzija uklapa se pojedinačnim aktivnostima kako bi služila potrebama zajednice. Za PPSE to znači rešavanje potreba za socialnim uključivanjem radeći sa javnim i privatnim sektorom, nevladinim organizacijama i donatorskom zajednicom, kako bi se ostvario bitan uticaj na živote pojedinaca.

Ismet Selimović, pripadnik romske zajednice koji živi u Gračanici, nedavno je stekao mašinu za presovanje koja će za najmanje trostruko povećati njegovu aktivnost u prikupljanju plastičnih boca. Ismet je jedan od troje romskih individualnih sakupljača koji je primio mašinu za presovanje od G-PLUS,

kompanije za sakupljanje i recikliranje otpada koja saraduje sa opštinom Gračanica i PPSE-om u aktivnostima za podršku generisanja dohotka za romsku zajednicu u toj oblasti Partnerstvo sa G-PLUS-om je deo šireg projekta za poboljšanje upravljanja otpadom u ovoj opštini, sa jedne strane, sa ciljem da se poveća pristup pojedinih sakupljača do kolektivnog sakupljališta otpada koji može da se reciklira, a sa druge strane da se podigne svest stanovništva o značaju sortiranja otpada na nivou domaćinstva na teritoriji opštine Gračanica. U tu svrhu opštinske vlasti su razdelile 354 kanti za razdvajanja otpada u 177 domaćinstva u toj oblasti, i nastavile sa aktivnostima o povećanju svesti o važnosti reciklaže i odvajanja otpada na samom izvoru kao načinu za zdravije okruženje, što će takođe biti atraktivnije za turiste i posetioce.

Ismet Selimović, nedavno je stekao mašinu za presovanje koja će za najmanje trostruko povećati njegovu aktivnost u prikupljanju plastičnih boca.

U službi Zajednice

■ "Da se brinete više od svog neposrednog okruženja i radite ono što možete za one koji imaju manje sreće od vas" Ovako Jehona Đurđalja, izvršni direktor NVO TOKA objašnjava potez tranzicije NVO u društveno preduzeće koje planira da vodi centar za rekreaciju i ugostiteljstvo na Kosovu. Kreativnost u korist celog društva je siguran način da se osigura održivost prihoda. PPSE podržava TOKA da sprovede studiju izvodljivosti za svoj projekat u službi zajednice.

Obrazovanje u tehnologiji povećava zapošljivost žena

■ NVO Qendra LEAP je sprovedla studiju o "Rodnim stereotipima i obrazovnim izborima na Kosovu", kako bi doprinela rodnoj perspektivi ljudskih resursa dostupnih za nauku-tehnologiju-inženjering-matematiku (NTIM) na Kosovu. Studija se zasniva na debati o ulozi i učešću žena na tržištu rada i potrebi za adresiranjem stereotipiziranja sposobnosti žena u ovim oblastima kako bi se započeo efikasan proces promene.

DA LI STE ZNALI...?

A

Šta mogu turisti raditi na Kosovu? Grupa japanskih turoperatora prvo je sama testirala opcije pre nego što će započeti da preporučuju različite pakete svojim klijentima nakon svog povratka kući. Drevna istorija, spomenici, gradski ostaci, hrana, kultura i versko nasleđe ispunjavali su njihovu trodnevni raspored posete do samog kraja. Mermerna pećina u Donjoj Gadimliji, tvrđva u Novom Brdu, arheološki park Ulpiana, veće u Prištini i glavne atrakcije u Peći, Rugovi, Đakovici su upotpunile njihovu posetu. Ovu posetu upoznavanja je organizovala Kosovska Ambasada u Japanu, uz podršku Turkish Airlines-a i PPSE-a.

B

Filmovi i dokumentarci su deo univerzalnog jezika čovečanstva kojem se obraćamo publici. Tokom desetog izdanja Međunarodnog filmskog festivala u Prištini, Kosovo se ukratko pretvorilo u mesto sastajanja filmskih stvaralaca, umetnika, pisaca i novinara. Udružili smo se sa PriFest-om kako bi pružili mogućnost da zajednica umetnika vidi Kosovo kroz profesionalni objektiv, kao destinaciju u filmskoj industriji. Organizovali smo dva jednodnevna izleta za istraživanje lokacije kako bi istražili manje poznate pejzaže i lokacije na Kosovu sa potencijalom da postanu mesta snimanja. PriFest je takođe organizovao foramsku diskusiju "Kosovo spremno za rolanje" o ljudskim resursima i tehničkim kapacitetima koje Kosovo može ponuditi međunarodnim produkcijama.

C

Pouzdana, relevantne i korisne informacije su ključne za povećanje produktivnosti na nivou farmi. PPSE je potpisala ugovor o partnerstvu sa Udruženjem poljoprivrednih ulaznih dilera (UPUD) za poboljšanje sistema razmene informacija i pomoći poljoprivrednicima da donose dobro informisane odluke, da iskoriste tržišne mogućnosti i upravljaju svojim proizvodnim sistemom. U cilju daljeg poboljšanja usluga koje se pružaju poljoprivrednicima, UPUD je bio u dvodnevnoj studijskoj poseti Albaniji kako bi stekli znanja iz njihovog iskustva o tome kako bolje služiti poljoprivrednicima i zagovarati u ime svog sektora.

D

Uvođenje novih useva je deo ekspanzije modela ugovorenog poljoprivrednog gazdinstva. Na osnovu ugovora o partnerstvu koje smo potpisali, Agroshala-AG će ugovoriti više poljoprivrednih proizvođača i uzgojiti više zemljišta sa suncokretom kako bi se seme suncokreta dalje obrađivalo u druge proizvode za lokalno i izvozno tržište, kao što su: semenke suncokreta za svežu potrošnju i seme za konditorski sektor. Da bi Agroshala-AG povećao svoje kapacitete za preradu i rezultat, povećaće broj ugovoranih farmara za uzgoj, dobijene su novonastale linije za pečenje i dehuliranje semena suncokreta će biti od koristi.

ŠEMATSKI PLAN ZA PROMENE

Postavljanje fokusa na rast biznisa iz unutra

Dolazi vreme u životu svakog biznisa kada treba da se pauzira, fokusira i da se pogleda veća slika unapred ka narednom koraku. "Poslovno poducavanje pomaže vlasnicima i menadžerima da izgrade viziju za rast, da razviju strategije rasta i performanse pogona", kaže Krešnik Leši iz CEED Kosovo, tvorac ideje programa "Obuka za razvoj".

Program "Obuka za razvoj" je posebno dizajniran devetomesečni program za prehrambene i konditorske kompanije na Kosovu. Program radi sa vlasnicima i menadžerima iz ovog sektora kako bi se suočili sa svim barijerama sa kojima se suočavaju unutar i spolja. To podrazumeva bilo šta od proširenja proizvodnih linija, poboljšanja postojećih proizvoda i razvoja novih do razumevanja ponašanja potrošača, ciljanih promocija i poboljšanja njihovih strategija marketinga i prodaje.

Razumevanje barijera rasta može biti neposredni cilj programa, ali sposobnost da se pogleda budućnost biznisa i da se prave pla-

novi na osnovu toga je ono što program želi postići na duži rok kako bi se ubrzao rast. Učenje iz iskustva kompanija koje su to iskusile je koristan način da se u praksi vidi kako su se te kompanije bavile izazovima i kako su došle do rešenja. U tu svrhu, program "Obuka za razvoj" je obuhvatio i dve studijske posete iskusnim vodećim kompanijama za preradu hrane u regionu.

U pogonima Vitaminke u Makedoniji grupa se sastala sa višim rukovodstvom preduzeća i iz prve ruke saznala o istoriji kompanije, izazovima i rastu tokom godina, a posebno o tome kako razvijaju nove proizvode i kako ih šire na tržišta. Grupa je takođe posetila proizvodni prostor. Za Bujara Istrefija, generalnog menadžera "Missini"-ja, poseta je pružila priliku da sazna o poslovanju kompanije, podeli sektora i aranžmanima za svaku proizvodnu liniju. "Poseta je pružila pravi podstrek da istražimo mogućnosti kako bismo investirali u sofisticiraniju mašineriju", rekao je Istrefi.

Tokom druge regionalne studijske posete KoneX-Tiva Canning-u u Bugarskoj, učesnici programa su saznali o najboljim praksama koje su bugarske kompanije za preradu hrane ustanovile tokom godina. Na Plovdivskom univerzitetu za prehrambene tehnologije grupa je saznala o istraživačkim projektima u prehrambenoj industriji. "Kosovske kompanije mogu istražiti šta ovaj univerzitet nudi u smislu izgradnji kapaciteta za tehnologiju hrane", rekao je Leši.

Program "Obuka za razvoj" sprovodi CEED Kosovo, a podržan je od strane projekta Promovisanje Zapošljavanja u Privatnom Sektoru kroz programske aktivnosti u sektorima za hranu i prirodne sastojke.

"Poslovno poducavanje pomaže vlasnicima i menadžerima da izgrade viziju za rast, da razviju strategije rasta i performanse pogona", kaže Krešnik Leši iz CEED Kosovo, tvorac ideje programa "

Krešnik Leši iz CEED Kosovo

